Marko Heikkilä
Poliisitarkastaja
Poliisihallitus

Asia: O 10/2022 vp Sisäministeriön selvitys ilman oleskeluoikeutta maassa olevien tilanteen ratkaisemiseksi

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Poliisihallituksen asiantuntijan lausuntoa otsikon mukaisessa asiassa.

Poliisin vastaa voimassaolevan lainsäädännön mukaan henkilöiden maasta poistamisesta. Poliisilla ei ole toimivaltaa oleskelulupiin liittyvissä asioissa, vaan niiden osalta toimivaltainen viranomainen on maahanmuuttovirasto.

On selvää, ettei nyt käsiteltävänä oleva asia, luvatta maassa olevien ihmisten tilanne, ole mistään näkökulmasta katsottuna tyydyttävä. Yhteiskuntamme on kaikin käytettävissä olevin keinoin pyrittävä ehkäisemään tilanne, jossa maassamme oleskelee ihmisiä laittomasti, alttiina hyväksikäytölle ja syrjäytymiselle.

Sinällään nyt esitetyt lainsäädännölliset keinot vallitsevan tilan korjaamiseksi ovat varmasti perusteltuja ja niillä kyetään poistamaan tunnistettu ongelma ainakin tilapäisesti.

Kuten edellä todettu niin poliisin tehtävänä on poistaa maasta henkilöt, joille ei turvapaikkaa tai muuta oleskeluoikeutta ole myönnetty. Poliisi on useasti eri yhteyksissä tuonut esiin niitä esteitä, joita maasta poistamisiin liittyy. Keskeisimpänä on se, etteivät tietyt valtiot erilaisiin syihin vedoten suostu ottamaan kansalaisiaan vastaan ja siten estävät maasta poistamisten täytäntöönpanon. Osa maasta poistettavista on viranomaisten tavoittamattomissa, mahdollisesti jo poistuneet maasta. Lisäksi liian useissa tapauksissa henkilöt estävät omalla käyttäytymisellään, jopa väkivaltaisesti maasta poistamisensa.

Pidän kokonaisuudessaan ongelmallisena tilannetta, jossa henkilö omalla toiminnallaan estää maasta poistamisen kerta toisensa jälkeen ja sen turvin hänelle myönnetään oleskeluoikeus maahamme. Niin ikään tulisi selvittää onko edellä mainittujen ongelmallisten kohdemaiden suhteen todella tehty se mitä on tehtävissä, jotta palautusyhteistyö saadaan toimimaan. Mikäli kaikki voitava on tehty, vasta sen jälkeen tulisi pohtia muita ratkaisuja käsillä olevaan tilanteeseen. Vapaaehtoiseen paluuseen on viime vuosina panostettu voimakkaasti, mutta se ei ongelmaa ratkaise ei-vapaaehtoisten osalta. Vapaaehtoisen paluun toimia on tästä huolimatta edelleen tehostettava.

Yksilön itsensä näkökulmasta on varmasti inhimillistä, että hän saa vuosien odottelun ja epätietoisuuden jälkeen oleskeluoikeuden. Poikkeaminen kuitenkin määräaikaisestikaan voimassaolevista käytänteistä sisältää nähdäkseni selkeän mahdollisuuden luoda vetovoimatekijä, joka entisestään kannustaa laittomasti maassa olevia henkilöitä kaikin keinoin välttelemään maasta poistamistaan. Lisäksi nyt kaavailluilla lainsäädännöllisillä muutoksilla annettaisiin selvän viestin siitä, että Suomesta saa lopulta laillisen oleskeluoikeuden, kunhan kykenee tavalla tai toisella oleskelemaan maassa riittävän pitkään.

Nyt puheena olevassa selvityksessä mainitaan mahdollisen muutoksen koskevan vuonna 2015 - 2016 saapuneita henkilöitä. Vaikka turvapaikanhakijoiden määrä on sittemmin normalisoitunut niin on pohdittava, miten suhtaudutaan v. 2016 jälkeen saapuneisiin, joita ei saada poistettua maasta - olemmeko lähivuosina jälleen samassa tilanteessa kuin nyt. Poliisin kyvystä hoitaa maasta poistamisia ei ole kysymys vaan juurisyyt ovat aivan muualla kuten aiemmin lausunnossa on todettu.

Myös EU-tasolla painopiste on palautusten edistämisessä. EU:n komission syksyllä 2020 antamassa maahanmuutto- ja turvapaikkauudistuksessa painotetaan palautusten tehokkuutta ja poliisin näkökulmasta tämän asian suhteen on vielä tehtävää.

Mikäli vallitseva tilanne ratkaistaisiin laillistamalla henkilöiden oleskelu, sen tuli perustua riittävään yksilölliseen harkintaan, ei kollektiiviseen päätökseen. Harkinnassa tulisi painottaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden näkökulmaa ja sulkea sitä vaarantavat henkilöt pois matalalla kynnyksellä. Luonnollisesti harkinnassa on huomioitava tarkoin myös humanitaariset näkökulmat.

Asiassa ei ole muuta lausuttavaa.

Ratkaisijan virkanimike Etunimi Sukunimi

Esittelijän virkanimike Etunimi Sukunimi